

Επιφυλλίδες

Γιώργος Μπαμπινιώτης. Λόγος για τη χαμένη μας παρρησία. Στον συλλογικό τόμο Εσωστρέφεια, εκδ. Ακρίτας, Νοέμβριος 2009, σελ. 15-20

Στην πλειονότητά μας στην Ελλάδα είμαστε, νομίζω, μια κοινωνία φοβισμένη, «σκιαγμένη». Είμαστε μια κοινωνία "εν αμύνη"! Μια κοινωνία στη γωνία. Φοβόμαστε να μιλήσουμε δημόσια, φωναχτά και με παρρησία γι' αυτό που πιστεύουμε ως χριστιανική ορθόδοξη πίστη, γι' αυτό που πρεσβεύουμε ως κοινωνικές ηθικές παναθρώπινες αξίες, γι' αυτό που αισθανόμαστε βαθύτερα ως Έλληνες, ως λαός σ' αυτή τη γωνιά τής γης. Έχουμε κατακτήσει «σάκος πυγμαχίας», που πάνω του ασκούνται με γροθιές – δοκιμάζοντας τις αντοχές μας – θρασείς, απαίδευτοι, ρηχοί, προκλητικοί, υλόφρονες, ανελλήνιστοι "Συνέλληνες", εκμεταλλεζόμενοι ακριβώς την ατολμία, την έλλειψη παρρησίας, τη φοβικότητα και την εσωστρέφειά μας.

Θα έλεγε κανείς αφοριστικά «είμαστε άξιοι τής τύχης μας!». Ωστόσο, υποστηρίζω προσωπικά –μιλώντας και γράφοντας δημόσια– ότι μάλλον είμαστε ανάξιοι και ανίκανοι υποστηρικτές των ιδεών, των αξιών, των ιδανικών στα οποία πιστεύουμε. Ανάξιοι υποστηρικτές τής πίστης μας –δειλοί, αποτραβηγμένοι. Ανάξιοι υποστηρικτές τής ιστορίας και τού πολιτισμού αυτής τής χώρας– άπραγοι, βουβοί, αξιολύπητοι. Είμαστε βολεμένοι και συμβιβασμένοι με ό,τι έχει επιβληθεί και επικρατήσει ως νοοτροπία εν ονόματι ενός ψευτοπροοδευτισμού, μιας στρεβλής σύλληψης για τα το τι είναι πραγματικά πρόοδος, προοδευτισμός, δημοκρατία, πνεύμα ελευθερίας, αξιοπρέπεια, σεβασμός τού άλλου, κατανόηση τού διαφορετικού, αλληλοπεριχώρηση ιδεών, απόψεων, βιωμάτων και συναισθημάτων.

Αποτέλεσμα: Περιοριζόμαστε στον χώρο μας, κλεινόμαστε στον εαυτό μας, περιχαρακώνουμε τη σκέψη μας, προφυλάσσουμε τις ιδέες μας, μάς κυριεύει η εσωστρέφεια. Μια εσωστρέφεια που παίρνει τη μορφή μιας μόνιμης απολογητικότητας, που συχνά εμφανίζεται ως ένα κρυφό πλέγμα ενοχής, ως στάση αμύνης. Πρόκειται –ας μού επιτραπεί η έκφραση– για μια αρρωστημένη εσωστρέφεια, σχεδόν για ένα ιδεολογικό ή πνευματικό σύμπλεγμα, που φαίνεται να το έχουμε αποδεχθεί σιωπηρά και περίπου να το εφαρμόζουμε ως κανόνα. Στην πραγματικότητα, πρόκειται –θα το πω– για μια «πνευματική τρομοκρατία», που απαγορεύει να έχεις άποψη για την πίστη –τη δική σου πίστη!–, για αξίες –τις δικές σου αξίες!–, για πατρίδα –τη δική σου πατρίδα!–, για παράδοση, για ιστορία, για πολιτισμό. Έτσι, περάσαμε από το ένα άκρο στο άλλο...Από μια κατάσταση όπου όλα ήταν δεδομένα, αδιαμφισβήτητα και υποχρεωτικά για όλους, είτε επρόκειτο για θρησκεία είτε για πατρίδα είτε για οικογένεια είτε για επιστήμη είτε για κοινωνία κ.λπ. (που ελεγχόσουν για την πίστη σου, κινδυνεύοντας να θεωρηθείς "αιρετικός" σε κάθε κλυδωνισμό ή ερώτημα, που ελεγχόσουν για κάθε αμφισβήτηση σε κατεστημένες επιστημονικές, κοινωνικές, πολιτικές ή άλλες απόψεις), περάσαμε στην πλήρη αμφισβήτηση των πάντων για τα πάντα. Περάσαμε στο άλλο άκρο τού εκκρεμούς, που σε υποχρεώνει να σιωπάς ή να απολογείσαι ακόμη και για τα αυτονόητα. Ακόμη και για θέματα (αξίες, αντιλήψεις, στάσεις) ευρείας ή ευρύτερης αποδοχής.

Δεν έχει νόημα εδώ να αναλύσει κανείς πώς φθάσαμε σ' αυτή την κατάσταση μιας έξωθεν επιβαλλόμενης εσωστρέφειας. Οι ακρότητες προκάλεσαν αντιδράσεις και οι αντιδράσεις γέννησαν νέες ακρότητες –προς την αντίθετη κατεύθυνση. Ένα είναι βέβαιο: Αφήσαμε να μάς κυριεύσει η εσωστρέφεια χωρίς να αγωνιστούμε όταν και όπως έπρεπε. Έτσι βρεθήκαμε από τη σιγουριά τής ιδεολογικοπνευματικής μας δύναμης, μιας προκλητικής και συχνά ανεργάτιστης εξωστρέφειας, στην αβεβαιότητα τής απολογητικής στάσης και στην αμηχανία μιας εσωστρέφειας, που δεν οδηγεί πουθενά.

Τώρα, αντί να θρηνούμε πώς δεν αντιληφθήκαμε εγκαίρως ότι «ασυναισθήτως» γύρω μας έκτισαν τείχη, ας προσπαθήσουμε να γκρεμίσουμε αυτά τα τείχη, ας περάσουμε σε μια πνευματική υπέρβαση, ας περάσουμε σε μια ελεγχόμενη εξωστρέφεια, με μέτρο αλλά και με δυναμισμό και αποφασιστικότητα. Αυτή η εξωστρέφεια, ας δούμε ποια μορφή θα μπορούσε να πάρει.

Θα επισημάνω δύο χώρους επιβαλλόμενης εξωστρέφειας: α) την Εκπαίδευση για τους εκπαιδευτικούς, ιδίως τους θεολόγους, και β) τον δημόσιο λόγο.

Ας ξεκινήσουμε με την Εκπαίδευση, εκεί όπου «χτίζονται» συνειδήσεις και πλάσσονται οι νεανικές ψυχές. Εκεί «η ομολογία πίστεως» κάθε εκπαιδευτικού μπορεί να λειτουργήσει ως σπόρος που θα καρπίσει, καμιά φορά και ως «βόμβα» που θα προκαλέσει έκρηξη. Ο δάσκαλος που θαρραλέα θα ομολογήσει μπροστά στους μαθητές του την πίστη του, την επίδραση που είχε και έχει στη ζωή του η πίστη του και πόσο μπορεί να βοηθήσει τον καθένα, ιδίως έναν νέο αυτή η πίστη, όταν είναι βαθιά, ουσιαστική και ειλικρινής, αυτός ο δάσκαλος θα έχει φυτέψει –συχνά χωρίς να έχει άμεση συνείδηση– «σπόρους ζωής» στις ψυχές μερικών, τουλάχιστον, μαθητών του. Αυτό ισχύει για τον εκπαιδευτικό κάθε βαθμίδας και ειδικότητας. Είναι σημαντικό –λόγω και τού κύρους που έχει, κατά κανόνα, ο δάσκαλος– να ακούσει ο μαθητής από τον φιλόλογο λ.χ. ή τον μαθηματικό ή τον καθηγητή τής ξένης γλώσσας ή τον γυμναστή κ.ά. ότι ο ίδιος πιστεύει και ότι χωρίς την πίστη ο άνθρωπος δεν έχει «σημείο αναφοράς» στη ζωή του, ιδίως στις δύσκολες στιγμές.

Κι ερχόμαστε στον θεολόγο. Ο εσωστρεφής θεολόγος με το απολογητικό (συχνά και «κακόμοιρο») ύφος, αντί να εμπνεύσει και να ανεβάσει ψυχικά τους μαθητές του με τον λόγο τής πίστης κατάλληλα ειπωμένο (με αναφορές στην αγάπη ως βάση κάθε μορφής κοινωνίας και ανθρωπιάς, στην αξιοπρέπεια, στις ηθικές αξίες, στον αγώνα τού ανθρώπου για βελτίωση δική του και τού άλλου, στην ανεκτικότητα τού άλλου και τού διαφορετικού κ.ο.κ.), τις περισσότερες φορές τους μεταδίδει, άθελά του, τη δική του ατολμία, τη δική του απολογητικότητα, τη δική του έλλειψη παρρησίας. Κι όλα αυτά, ενώ μπορεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον, να ξυπνήσει ψυχές που υπνώττουν και, το κυριότερο, να αναπαύσει ψυχές που αγωνιούν. Μπορεί να δώσει φτερά, να δείξει δρόμους, να αποκαλύψει πτυχές τού κόσμου τού πνεύματος άγνωστες στους νέους, μπορεί να τους συνδέσει με "κείμενα ζωής" που είναι λ.χ. το Ευαγγέλιο τού Ιωάννη ή οι Επιστολές τού Παύλου, μπορεί, μπορεί, μπορεί...Φτάνει να ξέρει πώς να μιλήσει για τα μεγάλα αυτά θέματα, πώς θα συγκινήσει, πώς θα ελκύσει με τα λόγια τής αλήθειας πάντοτε, μ' ένα βιβλίο, με μια ταινία, με κομμάτια μουσικής κ.λπ. Και βεβαίως με τη σύνδεση των παιδιών με την Εκκλησία, με τη Θεία Λειτουργία που πρέπει απλά και ουσιαστικά να δείξει τι σημαίνει, με τους Ύμνους τής Μ. Εβδομάδος που είναι καθαρή ποίηση, με κάποια πατερικά αποσπάσματα, αλλά και με αναφορά σε λόγια σοφίας σύγχρονων ορθόδοξων μορφών, όπως ο Γέροντας Πορφύριος. Και μόνο να συνδέσει μερικά παιδιά με την Εκκλησία θα έχει προσφέρει έργο ζωής. Με άλλα λόγια, ο θεολόγος αντί να είναι «ο

τελευταίος τροχός τής αμάξης» στο σχολείο, εφόσον νιώσει τον ρόλο του και πιστέψει στην αποστολή του, μπορεί να είναι το σημείο αναφοράς για πολύ ουσιαστικές δράσεις στο σχολείο. Μπορεί να είναι το πρόσωπο που πλησιάζει και μιλάει με τα παιδιά, που ακούει τα προβλήματά τους, που αμβλύνει αντιθέσεις. Σημείο αναφοράς αλλά και καταφυγής μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών ακόμη που χρειάζονται στήριξη. Ο εμπνευσμένος και εμπνευστικός, ο μαχητικός, ο ρέκτης, ο γνήσιος σύγχρονος ορθόδοξος θεολόγος.

Και κάτι ακόμη. Συχνά νομίζουμε πως ό,τι λέμε στους μαθητές μας, εφόσον δεν οδηγεί σε άμεσα ορατές πράξεις (μορφές συμπεριφοράς και σκέψης), πάει χαμένο. Ωστόσο, δεν συνειδητοποιούμε και οι ίδιοι ότι η λειτουργία του πνεύματος λειτουργεί μυστικά και μακροπρόθεσμα. Τα πάντα εγγράφονται στις συνειδήσεις των παιδιών και έρχονται στιγμές που ανακαλούνται αυτόματα και επενεργούν χωρίς να γνωρίζει κανείς πού βρέθηκε αυτή ή εκείνη η σκέψη, η ιδέα, το κέντρισμα ή η συγκράτηση, η έμπνευση ενίοτε ή το πέταγμα τής ψυχής σε κατευθύνσεις που δεν είχαν προσχεδιασθεί.

Αν είναι όσο σημαντική προσπάθησα να δείξω η ομολογία πίστεως στον εκπαιδευτικό χώρο, εξίσου σημαντική είναι η μαρτυρία πίστεως στον δημόσιο χώρο και στον δημόσιο λόγο. Εννοώ στον χώρο δουλειάς, σε δημόσιες συναντήσεις και συγκεντρώσεις, σε ομιλίες ενώπιον κοινού, σε συζητήσεις, οπουδήποτε και οποτεδήποτε. Εκεί ο καθένας με την εξωστρέφειά του μπορεί –χωρίς κραυγές ή φαρισαϊκές φανφάρες, που άλλωστε δεν ταιριάζουν στην ορθόδοξη πίστη– να ρίξει τον δικό του σπόρο: να προβληματίσει, να φωτίσει, να αφήσει να διαφανεί, να σχολιάσει, να ομολογήσει, να διαφωνήσει αν χρειαστεί, πάντοτε με διάκριση χριστιανική, με ήθος, χωρίς πρόκληση ή μονοπώληση τής ορθής γνώσης, υπαινικτικά, διαλεκτικά, καλοπροαίρετα και καλόκαρδα, όχι κηρυγματικά ή δογματικά. Διδάσκει κανείς –και εμπνέει και επηρεάζει– και με το ήθος του, με όλη την προσωπικότητά του που πρέπει να λειτουργεί ως η άλως κάθε ομολογίας πίστεως.

Θα τελειώσω αισιόδοξα. Επειδή ανήκω σ' αυτούς που πιστεύουν ότι σ' αυτόν τον τόπο δεν είναι λίγοι αυτοί που αγωνίζονται –έστω και μοναχικά– για καλύτερες συνθήκες ζωής, για μια ποιότητα στη ζωή και στη σκέψη μας, κι επειδή η χώρα μας όσα προβλήματα κι αν έχει –μερικά από άστοχους χειρισμούς ή από έλλειψη ουσιαστικής παιδείας– πορεύεται μπροστά και εξελίσσεται (έστω με αργούς ρυθμούς), πιστεύω ότι πρέπει όλοι να υψώσουμε τη φωνή μας, όπου ο καθένας μπορεί, δείχνοντας ότι η μιζέρια, η μαυρίλα, η οδός τής απωλείας δεν έχει κυριεύσει όλη την Ελλάδα, όλους τους Έλληνες. Υπάρχει ελπίδα. Υπάρχει φως. Ας μιλήσουμε μόνο με θάρρος, με αγάπη, με ειλικρίνεια, με παρησία και ας μετουσιώσουμε την εσωστρέφειά μας σε εξωστρέφεια.